

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

СУЧАСНИЙ КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМ

Матеріали до семінарських занять

Електронний ресурс

Харків – 2025

Рецензенти:

Т. Гудзь – к.ю.н., доцент, завідувач кафедри конституційного і міжнародного права факультету № 4 Харківського національного університету внутрішніх справ;

Н. Гришина – к.ю.н., доцент, завідувач кафедри державно-правових дисциплін Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

*Затверджено до розміщення в мережі Інтернет рішенням Науково-методичної ради
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
(протокол №10 від 21 травня 2025 року)*

Сучасний конституціоналізм : матеріали до семінарських занять [Електронний ресурс] / уклад. М. М. Воронов, Л. В. Гудзь, Г. В. Зубенко. – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2025. – (PDF 42 с.)

Матеріали до семінарських занять студентів містять тематичний план навчальної дисципліни, методичні вказівки до семінарських занять, критерії оцінювання відповідей на семінарських заняттях.

Рекомендовано для студентів четвертого курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти юридичного факультету, які навчаються за спеціальністю 293 «Міжнародне право».

УДК 342.1

© Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна, 2024

© Воронов М. М., Гудзь Л. В.,
Зубенко Г. В., уклад., 2025

ЗМІСТ

1. Вступ.....	4
2. Тематичний план навчальної дисципліни.....	5
3. Методичні вказівки до семінарських занять.....	9
5. Схема нарахування балів та критерії оцінювання.....	31
6. Рекомендована література.....	34

1. ВСТУП

Семінарські заняття є важливою формою навчального процесу. Метою проведення семінарських занять з дисципліни «Сучасний конституціоналізм» є забезпечення більш глибокого ознайомлення з лекційним матеріалом, монографічною літературою, нормативно-правовими актами та вироблення навичок самостійного висловлювання поглядів на основі напрацьованого наукового матеріалу. Важливим завданням семінарських занять є формування власної думки студентів з теоретичних та практичних питань і пропозицій щодо їх вирішення.

Підготовка до семінарських занять з дисципліни «Сучасний конституціоналізм» передбачає не тільки вивчення і знання студентами теоретичних проблем курсу, але й уміння орієнтуватися в нормативно-правовому матеріалі, правильно застосовувати його при вирішенні конкретних життєвих ситуацій.

Розкриваючи питання теми семінарського заняття, слід враховувати новітню конституційно-правову практику, використовувати дані про останні події у політичному житті.

Враховуючи швидкоплинність вітчизняного законодавства, у тому числі й конституційного, при підготовці до семінарських занять слід звертатися до новітньої літератури та чинних нормативно-правових актів, утримуватися від застосування застарілих даних та матеріалів.

При побудові своєї відповіді на семінарському занятті студент повинен не тільки показати знання фактичного матеріалу, але й уміння аналізувати, порівнювати, робити логічні висновки і висловлювати особисту думку з приводу конкретних питань і наукових поглядів щодо них.

За результатами семінарських занять та самостійної роботи студенти мають досягти таких результатів навчання:

- оволодіти передовими фундаментальними знаннями у галузі конституційного права та широким методологічним інструментарієм вивчення конституційно-правових інститутів;

- бути спроможними ініціювати створення інноваційних комплексних проєктів у конституційно-правовій сфері, мати якості лідера та бути здатними до повної автономності під час їх реалізації;

- бути здатними до самовдосконалення, всебічного саморозвитку, постійного підвищення професійної кваліфікації у сфері права протягом життя;

- розуміти гуманістичну спрямованість конституційного права; основи конституційно-правової культури; принципи професійного мислення сучасного юриста, у тому числі доктринального (наукового) та бути здатними втілювати їх у практичній правничій діяльності;

- знати і розуміти: категорійно-понятійний апарат сучасного конституційного права; проблемні питання предмету і методу конституційно-правового регулювання та основні проблеми розвитку конституційного права України та зарубіжних країн; знати і розуміти найважливіші факти, концепції, принципи і теорії конституціоналізму;

–вміти аналізувати ретроспективи і прогнозувати перспективи розвитку і функціонування конституційного законодавства за різних умов та застосовувати ці знання для розв’язання практичних завдань;

–мати навички самостійної роботи з конституційно-правовими актами; навички вирішення правових ситуацій у сфері діяльності правоохоронних та судових органів; аналізувати норми конституційного законодавства, правильно документувати результати аналізу; бути здатними брати участь у проведенні юридичної експертизи проектів конституційно-правових актів, давати кваліфіковані юридичні висновки й консультації в конкретних сферах юридичної діяльності;

–фахово розуміти і тлумачити зміст конституційно-правових норм та їх правильно застосовувати; сумлінно виконувати професійні обов’язки, володіти навичками та розумінням значення саморозвитку, підвищення своєї кваліфікації та майстерності; бути нетерпимими до корупційної поведінки та корупційних проявів, володіти достатнім рівнем професійної та основами доктринальної правосвідомості;

- вміти розглядати заяви, скарги фізичних та юридичних осіб, роз’яснювати сторонам їх конституційні права і обов’язки; бути здатним охарактеризувати та застосовувати організаційно-правові форми та засоби охорони і захисту прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб.

2. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Розділ 1. Історико-теоретичні засади сучасного конституціоналізму

Тема 1. Конституціоналізм як політико-правовий феномен

Поняття та сутність конституціоналізму. Системно-структурна та змістовна характеристика конституціоналізму. Конституціоналізм як політико-правова ідеологія, нормативно-правова система, а також практика конституційно-правового регулювання і правозастосування.

Конституціоналізм як модель взаємодії суспільства і держави. Поняття та ознаки конституційної держави.

Основні моделі сучасного конституціоналізму (англійська, американська, французька, німецька). Конституціоналізація суспільних явищ і процесів: поняття, причини, тенденції.

Тема 2. Історія світового конституціоналізму

Генезис науково-практичної парадигми конституціоналізму.

Витоки конституціоналізму. Античність. Період до появи перших буржуазних конституцій як передісторія конституціоналізму. Етапи: раннє Середньовіччя (IV–X ст.ст.); класичне Середньовіччя (друга половина XI – кінець XV ст.); пізнє Середньовіччя – ранній Новий час (XVI–XVII ст.ст.).

Розвиток конституціоналізму – період Нового часу (XVII–XIX ст.ст.). Системне формування конституціоналізму: з Новітнього часу до сьогодення.

Основні моделі сучасного конституціоналізму (англійська, американська, французька, німецька) та їх характеристика.

Тема 3. Історія українського конституціоналізму

Український конституціоналізм. Періодизація розвитку та еволюція змісту конституційно-правових доктрин в Україні.

Зародження вітчизняного конституціоналізму за часів Речі Посполитої та України-Гетьманщини, історія українського конституціоналізму до ХХ ст.

Формування парадигми українського конституціоналізму в 1917–1921 рр. під час боротьби України за незалежність.

Радянський період (1921–1991 рр.) формування парадигми українського конституціоналізму.

Формування науково-практичної парадигми конституціоналізму з моменту проголошення незалежності України до прийняття Конституції України (1991–1996 рр.).

Сучасний період формування парадигми українського конституціоналізму.

Тема 4. Нормативна основа сучасного українського конституціоналізму

Конституція як нормативна основа сучасного українського конституціоналізму. Поняття, сутність і зміст конституції. Юридична і фактична конституція. Конституція як правовий, політичний та ідеологічний документ. Юридичні властивості конституції. Форма, структура і зміст конституції. Об'єкт конституційного регулювання. Тенденції конституційного розвитку на сучасному етапі. Проблеми реалізації конституції на сучасному етапі.

Роль і місце міжнародних договорів як нормативної основи сучасного українського конституціоналізму.

Конкретизація конституційних норм у законодавстві як спосіб їх реалізації. Закони України як нормативна основа сучасного українського конституціоналізму.

Підзаконні нормативно-правові акти.

Тема 5. Принципи сучасного конституціоналізму

Поняття принципів конституціоналізму. Базові цінності як основа конституційного ладу України та їх закріплення в Основному Законі.

Принцип верховенства права, принцип пріоритету прав і свобод людини перед іншими соціальними цінностями та інтересами, принципи конституційної законності (конституційності) та конституційного демократизму як основні принципи сучасного конституціоналізму.

Закріплення принципів конституціоналізму в законодавстві України.

Тема 6. Громадянське суспільство як передумова формування сучасного українського конституціоналізму

Ідея громадянського суспільства. Поняття та структура громадянського суспільства. Громадянське суспільство і держава.

Теоретико-методологічні засади конституційних основ громадянського суспільства. Конституційно-правові основи громадянського суспільства: поняття, сутність, ключові ознаки. Категорія «громадянське суспільство» в українському та зарубіжному конституційному законодавстві.

Конституційно-правове регулювання статусу інститутів громадянського суспільства. Проблеми конституційно-правового статусу політичних партій і громадських об'єднань в Україні. Конституційно-правовий статус профспілок в Україні. Конфесійні відносини в Україні.

Медіа як інститути громадянського суспільства в Україні.

Розділ 2. Інституціональна система та функціональний механізм сучасного українського конституціоналізму

Тема 7. Публічна влада як інституціональна складова сучасного українського конституціоналізму

Поняття та ознаки публічної влади як інституційної складової сучасного Українського конституціоналізму.

Інститут державної влади. Поняття державної влади та органу державної влади. Форма правління як форма інституційно-функціональної організації державної влади та її конституційне закріплення. Україна як змішана республіка: поняття та ознаки. Конституційно-правовий статус вищих органів державної влади в Україні. Поділ влади і система стримувань і противаг в Україні. Проблеми взаємодії між елементами державного апарату. Удосконалення форми правління в аспекті боротьби з корупцією.

Інститут місцевого самоврядування. Поняття місцевого самоврядування, його соціальне призначення і політична роль. Основні концепції місцевого самоврядування. Принцип визнання і гарантування місцевого самоврядування. Система місцевого самоврядування в Україні. Конституційно-правовий статус органів і посадових осіб місцевого самоврядування.

Тема 8. Парламент як складова функціонального механізму сучасного конституціоналізму

Поняття парламенту і парламентаризму. Соціальне призначення і політична роль парламенту в функціональному механізмі сучасного конституціоналізму.

Верховна Рада України як єдиний орган законодавчої влади. Порядок формування Верховної Ради України та її структура. Функції та повноваження Верховної Ради України. Акти Верховної Ради України.

Правовий статус депутатських фракцій і депутатських груп. Правовий статус коаліції депутатських фракцій. Конституційно-правовий статус Голови Верховної Ради України та його заступників. Конституційно-правовий статус комітетів Верховної Ради України. Порядок формування, склад та повноваження комітетів. Конституційно-правовий статус тимчасових комісій Верховної Ради України. Порядок формування, склад та повноваження тимчасових комісій Верховної Ради України. Правовий статус Погоджувальної ради депутатських фракцій.

Організація роботи Верховної Ради України. Сесія як основна організаційна форма роботи Верховної Ради України. Види сесій Верховної Ради України. Перша сесія новообраної Верховної Ради України. Пленарні засідання Верховної Ради України.

Тема 9. Роль і місце глави держави в функціональному механізмі сучасного конституціоналізму

Соціальне призначення та політична роль глави держави в функціональному механізмі сучасного конституціоналізму.

Президент України як одноосібний глава держави. Порядок обрання Президента України. Інавгурація Президента України.

Функції та повноваження Президента України. Акти Президента України. Правовий статус Президента України як Верховного Головнокомандувача Збройних Сил України.

Підстави та порядок дострокового припинення повноважень Президента України. Відставка Президента України. Порядок припинення повноважень Президента України у разі неспроможності виконувати свої повноваження за станом здоров'я. Усунення Президента України з поста в порядку імпічменту.

Гарантії діяльності Президента України.

Тема 10. Органи виконавчої влади як складова функціонального механізму сучасного конституціоналізму

Поняття виконавчої влади. Система органів виконавчої влади в Україні.

Кабінет Міністрів України у системі органів державної влади України. Склад Кабінету Міністрів України та статус його членів. Вимоги до членів Кабінету Міністрів України. Порядок формування і структура Кабінету Міністрів України. Функції та компетенція Кабінету Міністрів України. Взаємовідносини Кабінету Міністрів України з Президентом України, Верховною Радою України, центральними і місцевими органами виконавчої влади. Акти Кабінету Міністрів України. Порядок роботи Кабінету Міністрів України. Засідання Кабінету Міністрів України. Складання повноважень та відставка Кабінету Міністрів України.

Визначення та система центральних органів виконавчої влади. Порядок створення, реорганізації та ліквідації центральних органів виконавчої влади. Правовий статус міністерства. Правовий статус інших центральних органів виконавчої влади.

Місцеві державні адміністрації та їх місце в системі органів виконавчої влади. Основні завдання місцевих державних адміністрацій. Принципи діяльності місцевих державних адміністрацій. Склад і структура місцевих державних адміністрацій. Повноваження місцевих державних адміністрацій. Акти місцевих державних адміністрацій.

Тема 11. Роль органів судової влади в функціональному механізмі сучасного конституціоналізму

Поняття судової влади і правосуддя. Засади здійснення правосуддя в Україні. Конституційні принципи судочинства. Судоустрій в Україні. Поняття органу судової влади. Порядок утворення судів. Організаційні основи системи судів загальної юрисдикції.

Конституційно-правовий статус суддів. Участь професійних суддів, народних засідателів та присяжних у здійсненні правосуддя. Порядок зайняття посади судді суду загальної юрисдикції. Припинення повноважень судді суду загальної юрисдикції. Суддівське самоврядування. Організаційне забезпечення діяльності судів.

Конституційно-правовий статус Вищої ради правосуддя. Порядок формування, склад та структура Вищої ради правосуддя. Повноваження Вищої ради правосуддя.

Тема 12. Конституційна юстиція в функціональному механізмі сучасного конституціоналізму

Сучасні моделі конституційного контролю і конституційної юстиції. Англо-американська і європейська (континентальна) моделі конституційного контролю. Елементи юридичного статусу органів конституційної юстиції. Конституційна юстиція в механізмі гарантування охорони і захисту засад конституційного ладу держави.

Конституційний Суд України в системі юрисдикційних органів. Статус Конституційного Суду України. Нормативно-правове регулювання статусу Конституційного Суду України. Засади діяльності Конституційного Суду України.

Організаційна структура Суду. Повноваження та функції Конституційного Суду України: загальна характеристика.

Форми звернення до Суду. Конституційне подання. Конституційне звернення.

Конституційна скарга.

Розгляд справ у Конституційному Суді України. Форми конституційного провадження.

Види актів Конституційного Суду України. Рішення Суду. Висновок Суду. Ухвала Суду. Забезпечувальний наказ Суду. Порядок виконання рішень та висновків Суду. Відповідальність за невиконання актів Суду.

3. МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Загальні методичні вказівки

Семінарські заняття є важливою формою навчального процесу. Метою проведення семінарських занять з дисципліни «Сучасний конституціоналізм» є забезпечення більш глибокого ознайомлення з лекційним матеріалом, монографічною літературою, нормативно-правовими актами та вироблення навичок самостійного висловлювання поглядів на основі напрацьованого наукового матеріалу. Важливим завданням семінарських занять є формування власної думки студентів з теоретичних та практичних питань і пропозицій щодо їх вирішення.

Підготовка до семінарських занять з актуальних проблем конституційного права передбачає не тільки вивчення і знання курсантами (слухачами) теоретичних проблем курсу, але й уміння орієнтуватися в

нормативно-правовому матеріалі, правильно застосовувати його при вирішенні конкретних життєвих ситуацій.

Розкриваючи питання теми семінарського заняття, слід враховувати новітню конституційно-правову практику, використовувати дані про останні події у політичному житті країни.

Враховуючи швидкоплинність вітчизняного законодавства, у тому числі й виборчого, при підготовці до семінарських занять слід звертатися до новітньої літератури та чинних нормативно-правових актів, утримуватися від застосування застарілих даних та матеріалів.

Слід мати на увазі, що на сьогодні Україна перебуває на стадії суттєвих конституційно-правових реформ, серед яких конституційна (політична) реформа, реформа територіальної організації влади, судова реформа, муніципальна реформа тощо. Тому явища і події, що відбуваються останнім часом в Україні, слід оцінювати з точки зору політико-правової динаміки, бачити перспективу запроваджуваних реформ.

При побудові своєї відповіді на семінарському занятті студент повинен не тільки показати знання фактичного матеріалу, але й уміння аналізувати, порівнювати, робити логічні висновки і висловлювати особисту думку з приводу конкретних питань і наукових поглядів щодо них.

Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1	Конституціоналізм як політико-правовий феномен	2	-
2	Історія світового конституціоналізму	2	-
3	Історія українського конституціоналізму	2	-
4	Нормативна основа сучасного українського конституціоналізму	4	2
5	Принципи сучасного конституціоналізму	2	-
6	Громадянське суспільство як передумова формування сучасного українського конституціоналізму	4	-
7	Публічна влада як інституціональна складова сучасного українського конституціоналізму	2	-
8	Парламент як складова функціонального механізму сучасного конституціоналізму	4	2
9	Роль і місце глави держави в функціональному механізмі сучасного конституціоналізму	2	-
10	Органи виконавчої влади як складова функціонального механізму сучасного конституціоналізму	2	-
11	Роль органів судової влади в функціональному механізмі сучасного конституціоналізму	2	-

12	Конституційна юстиція в функціональному механізмі сучасного конституціоналізму	4	-
	Разом	32	4

Методичні вказівки до тем семінарських занять

Семінарське заняття № 1 Конституціоналізм як політико-правовий феномен

Навчальна мета заняття: формування комплексного уявлення про конституціоналізм як політико-правовий феномен та його особливості в Україні.

Час проведення: денна форма навчання – 2 год.

Навчальні питання:

1. Конституціоналізм: генезис та сутність.
2. Сутність конституціоналізму, його рівні й складові елементи. Конституціоналізм і конституція.
3. Типи (моделі) конституціоналізму.

Методичні вказівки

Розгляд першого питання варто розпочати із загальнотеоретичної тези про те, що конституціоналізм є важливим елементом сучасної політико-правової теорії та практики. Слід мати на увазі, що в навчальній та науково-монографічній літературі містяться різні визначення конституціоналізму. Вони не є протилежними, а є свідченням авторського підходу до визначення даних явищ.

Відповідаючи на друге питання слід мати на увазі, що у найбільш загальному вигляді всі наявні погляди на сутність конституціоналізму зводяться до його характеристики у трьох аспектах: як політико-правової ідеології, нормативно-правової системи, а також практики конституційно-правового регулювання і правозастосування. Розкриваючи кожен із цих аспектів, необхідно продемонструвати взаємозв'язок конституціоналізму і конституційної держави.

Третє питання плану потребує загальної характеристики розгляду основних моделей конституціоналізму та особливостей їх становлення.

Питання для доповідей студентів:

- Конституціоналізм як політико-правова ідеологія.
- Співвідношення конституціоналізму та конституції

Література:

1. Актуальні проблеми конституційного права України: підручник / за ред. А.Ю. Олійника. Київ: Скіф, 2012. 552 с.
2. Белов Д.М. Парадигма українського конституціоналізму: монографія. В.Березний: ЄВРОСТАНДАРТ, 2011. 400 с.
3. Гришук О.В. Конституційні цінності: філософські та судові аспекти : монографія. К. : Ваіте, 2020. 530 с.

4. Державотворення і правотворення в Україні: досвід, проблеми, перспективи: монографія / за ред. Ю.С. Шемшученка. Київ: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького, 2001. 656 с.
5. Конституційно-правові засади становлення української державності: монографія / за ред. В.Я. Тація, Ю.М. Тодики. Харків: Право, 2003. 328 с.
6. Крусян А.Р. Сучасний український конституціоналізм: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2010. 560 с.
7. Проблеми сучасної конституціоналістики. Випуск 1: навч. посіб. / за ред. М.П. Орзіха. Київ: Юрінком Інтер, 2011. 272 с.
8. Проблеми сучасної конституціоналістики. Випуск 2: Конституційні перетворення в Україні: навч. посіб. / за ред. М.П. Орзіха. Київ: Юрінком Інтер, 2012. 432 с.
9. Проблеми сучасної конституціоналістики. Випуск 3: Сучасний український конституціоналізм: навч. посіб. / за ред. А.Р. Крусян. Одеса: Фенікс, 2015. 526 с.
10. Шаповал В.М. Сучасний конституціоналізм. Київ: Юрінком Інтер, 2005. 560 с.

Семінарське заняття № 2. Історія світового конституціоналізму

Навчальна мета заняття: формування комплексного уявлення про історію розвитку конституціоналізму як політико-правового феномену.

Час проведення: денна форма навчання – 2 год.

Навчальні питання:

1. Витоки конституціоналізму.
2. Розвиток конституціоналізму - період Нового часу (XVII–XIX ст.ст.) до сьогодення.
3. Основні моделі сучасного конституціоналізму (англійська, американська, французька, німецька) та їх характеристика.

Методичні вказівки

Розгляд першого питання варто розпочати із історичного аналізу конституціоналізму, зокрема проаналізувати його витоки: античність, період до появи перших буржуазних конституцій як передісторія конституціоналізму. Етапи: раннє Середньовіччя (IV–X ст.ст.); класичне Середньовіччя (друга половина XI - кінець XV ст.); пізнє Середньовіччя - ранній Новий час (XVI–XVII ст.ст.).

У другому питанні слід проаналізувати розвиток конституціоналізму - період Нового часу (XVII–XIX ст.ст.). Системне формування конституціоналізму: з Новітнього часу до сьогодення.

Розглядаючи третє питання слід дати докладну характеристику основним моделям сучасного конституціоналізму (англійської, американської, французької, німецької), проаналізувати їх ознаки.

Питання для доповідей студентів:

- Велика хартія вольностей: характеристика, роль в становленні світового конституціоналізму.
- Американська модель конституціоналізму крізь призму Конституції США 1787 р.
- Французька модель конституціоналізму крізь призму Конституції Французької Республіки 1958 р.

Література:

1. Актуальні проблеми конституційного права України: підручник / за ред. А.Ю. Олійника. Київ: Скіф, 2012. 552 с.
2. Белов Д.М. Парадигма українського конституціоналізму: монографія. В.Березний: ЄВРОСТАНДАРТ, 2011. 400 с.
3. Гришук О.В. Конституційні цінності: філософські та судові аспекти : монографія. К. : Ваіте, 2020. 530 с.
4. Державотворення і правотворення в Україні: досвід, проблеми, перспективи: монографія / за ред. Ю.С. Шемшученка. Київ: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького, 2001. 656 с.
5. Конституційно-правові засади становлення української державності: монографія / за ред. В.Я. Тація, Ю.М. Тодики. Харків: Право, 2003. 328 с.
6. Крусян А.Р. Сучасний український конституціоналізм: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2010. 560 с.
7. Проблеми сучасної конституціоналістики. Випуск 1: навч. посіб. / за ред. М.П. Орзіха. Київ: Юрінком Інтер, 2011. 272 с.
8. Проблеми сучасної конституціоналістики. Випуск 2: Конституційні перетворення в Україні: навч. посіб. / за ред. М.П. Орзіха. Київ: Юрінком Інтер, 2012. 432 с.
9. Проблеми сучасної конституціоналістики. Випуск 3: Сучасний український конституціоналізм: навч. посіб. / за ред. А.Р. Крусян. Одеса: Фенікс, 2015. 526 с.
10. Шаповал В.М. Сучасний конституціоналізм. Київ: Юрінком Інтер, 2005. 560 с.

Семінарське заняття № 3. Історія українського конституціоналізму

Навчальна мета заняття: формування комплексного уявлення про історію розвитку вітчизняного конституціоналізму.

Час проведення: денна форма навчання – 2 год.

Навчальні питання:

1. Генезис українського конституціоналізму: загальні риси.
2. Зародження вітчизняного конституціоналізму за часів Гетьманської держави та до ХХ ст.
3. Період відродження національної Української держави 1917–1921 рр.
4. Радянський період (1921–1991 рр.)
5. Новітній конституційний процес.

Методичні вказівки

Розглядаючи перше питання, слід розуміти, що періодизацію розвитку та еволюцію змісту конституційно-правових доктрин в Україні доцільно розкривати у контексті розвитку вітчизняної держави і права, а також загальних закономірностей розвитку політико-правової теорії та практики. Особливу увагу слід приділити характеристиці парадигми українського конституціоналізму, його меті, соціально-правовим передумовам та принципам.

Висвітлюючи друге питання плану, слід звернути увагу на зародження вітчизняного конституціоналізму за часів Речі Посполитої та України-Гетьманщини, історія українського конституціоналізму до ХХ ст.

Досліджуючи третє питання, слід проаналізувати формування парадигми українського конституціоналізму в 1917–1921 рр. під час боротьби України за незалежність.

У третьому питанні слід розглянути специфіку радянського періоду (1921–1991 рр.) формування парадигми українського конституціоналізму.

Четверте питання потребує розгляду сучасного періоду формування науково-практичної парадигми українського конституціоналізму: з моменту проголошення незалежності України до прийняття Конституції України (1991–1996 рр.), а також після прийняття Основного закону України до сьогодення.

Питання для доповідей студентів:

- "Спроба української політико-соціальної програми" - "Вільна спілка" Михайла Драгоманова.
- Основний закон "Самостійної України" Миколи Міхновського.
- Конституція Української Народної Республіки (Статут про державний устрій, права і вільності УНР) 1918 р.
- Конституційний договір між Верховною Радою України та Президентом України про основні засади організації та функціонування державної влади і місцевого самоврядування в Україні на період до прийняття нової Конституції України 1995 р.

Література:

1. Актуальні проблеми конституційного права України: підручник / за ред. А.Ю. Олійника. Київ: Скіф, 2012. 552 с.
2. Белов Д.М. Парадигма українського конституціоналізму: монографія. В.Березний: ЄВРОСТАНДАРТ, 2011. 400 с.
3. Державотворення і правотворення в Україні: досвід, проблеми, перспективи: монографія / за ред. Ю.С. Шемшученка. Київ: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького, 2001. 656 с.
4. Конституційно-правові засади становлення української державності: монографія / за ред. В.Я. Тація, Ю.М. Тодики. Харків: Право, 2003. 328 с.
5. Крусян А.Р. Сучасний український конституціоналізм: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2010. 560 с.

6. Проблеми реалізації Конституції України: теорія і практика: монографія / відп. ред. В. Ф. Погорілко. Київ: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України; А.С.К., 2003. 652 с.
7. Проблеми сучасної конституціоналістики. Випуск 1: навч. посіб. / за ред. М.П. Орзіха. Київ: Юрінком Інтер, 2011. 272 с.
8. Проблеми сучасної конституціоналістики. Випуск 2: Конституційні перетворення в Україні: навч. посіб. / за ред. М.П. Орзіха. Київ: Юрінком Інтер, 2012. 432 с.
9. Проблеми сучасної конституціоналістики. Випуск 3: Сучасний український конституціоналізм: навч. посіб. / за ред. А.Р. Крусян. Одеса: Фенікс, 2015. 526 с.
10. Шаповал В.М. Сучасний конституціоналізм. Київ: Юрінком Інтер, 2005. 560 с.

Семінарське заняття № 4. Нормативна основа сучасного українського конституціоналізму

Навчальна мета заняття: формування комплексного уявлення про нормативну основу вітчизняного конституціоналізму.

Час проведення: денна форма навчання – 4 год., заочна форма навчання – 2 год.

Навчальні питання:

1. Конституція як нормативна основа сучасного українського конституціоналізму.
2. Роль і місце міжнародних договорів як нормативної основи сучасного українського конституціоналізму.
3. Конкретизація конституційних норм у законодавстві як спосіб їх реалізації.
4. Підзаконні нормативно-правові акти як джерело конституційного права.
5. Інші джерела конституційного права.

Методичні вказівки

Розглядаючи перше питання, слід розглянути конституцію як нормативну основу сучасного українського конституціоналізму. Слід дати поняття конституції, охарактеризувати її сутність і зміст. Слід розглянути конституцію як правовий, політичний та ідеологічний документ, розкрити юридичні властивості конституції. Потрібно розглянути форму, структуру і зміст конституції. Доцільно дослідити проблеми реалізації конституції на сучасному етапі.

Розкриваючи друге питання слід проаналізувати роль міжнародних договорів як нормативної основи сучасного українського конституціоналізму. Також слід розглянути проблемні аспекти співвідношення міжнародних договорів та законів України.

Досліджуючи третє питання, слід розкрити питання конкретизації конституційних норм у законодавстві як спосіб їх реалізації. Роль законів України як нормативної основа сучасного українського конституціоналізму.

Четверте питання потребує розгляду правової природи та видів підзаконних нормативно-правових актів як джерела конституційного права.

Аналізуючи інші джерела конституційного права, слід приділити увагу таким нетиповим джерелам, як конституційний звичай, прецеденти Європейського суду з прав людини, рішення Конституційного Суду України.

Питання для доповідей студентів:

- Конституція як правовий, політичний та ідеологічний документ.
- Стабільність і динамізм конституції.
- Конституційний звичай як джерело конституційного права.

Література:

1. Белов Д.М. Структура та зміст конституції: окремі аспекти. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2010. Вип. 14. Частина 1. С. 80-87.
2. Актуальні проблеми конституційного права України: підручник / за ред. А.Ю. Олійника. Київ: Скіф, 2012. 552 с.
3. Конституція України від 28.06.1996. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
4. Проблеми реалізації Конституції України: теорія і практика: монографія / відп. ред. В. Ф. Погорілко. Київ: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України; А.С.К., 2003. 652 с.
5. Проблеми сучасної конституціоналістики. Випуск 1: навч. посіб. / за ред. М.П. Орзіха. Київ: Юрінком Інтер, 2011. 272 с.
6. Проблеми сучасної конституціоналістики. Випуск 2: Конституційні перетворення в Україні: навч. посіб. / за ред. М.П. Орзіха. Київ: Юрінком Інтер, 2012. 432 с.
7. Проблеми сучасної конституціоналістики. Випуск 3: Сучасний український конституціоналізм: навч. посіб. / за ред. А.Р. Крусан. Одеса: Фенікс, 2015. 526 с.
8. Савчин М.В. Конституціоналізм і природа конституції: монографія. Ужгород: Ліра, 2009. 372 с.
9. Скрипнюк О.В. Універсальність Конституції України як джерела права. Вісник національної академії прокуратури України. 2010. № 4. С. 35-39.
10. Хмарук Т.В. Поняття та правова природа актів конституційної юстиції в Україні. Часопис Національного університету "Острозька академія". Серія "Право". 2019. №1(19). URL: <https://lj.oa.edu.ua/articles/2019/n1/19htvyvu.pdf>.
11. Цимбалістий Т.О. Правова природа актів Конституційного Суду України. Університетські наукові записки. Часопис Хмельницького університету управління та права. 2007. № 1 (21). С. 47-55.
12. Цоклан В.І., Федоренко В.Л. Система сучасних джерел конституційного права України: монографія. Київ: Ліра-К, 2009. 400 с.

13. Шаповал В.М. Сутнісні характеристики Конституції як Основного Закону держави. Право України. 2008. № 10. С. 4-12.

Семінарське заняття № 5. Принципи сучасного конституціоналізму

Навчальна мета заняття: формування комплексного уявлення про принципи сучасного конституціоналізму, їх зміст та форми юридичного закріплення і захисту.

Час проведення – денна форма навчання – 2 год.

Навчальні питання:

1. Поняття конституційного ладу та його співвідношення з конституціоналізмом.
2. Система і зміст принципів конституціоналізму.
3. Закріплення принципів конституціоналізму в законодавстві України.
4. Забезпечення принципів конституціоналізму в Україні.

Методичні вказівки

Розкриваючи перше питання плану, слід сформулювати визначення конституційного ладу, відзначити, що він є основним елементом конституціоналізму, вказати його співвідношення із суспільним ладом та юридичною конституцією.

У межах другого питання плану слід розкрити систему принципів конституціоналізму та розглянути їх зміст. Зокрема, таких принципів, як: принцип народного суверенітету, принцип верховенства права, принцип пріоритету прав і свобод людини перед іншими соціальними цінностями та інтересами, принципи конституційної законності (конституційності) та конституційного демократизму, принцип демократизму, принцип республіканізму та ін. як основні принципи сучасного конституціоналізму.

Обговорення третього питання плану полягає у визначенні особливостей правової природи норм, що закріплюють вищезазначені принципи. Особливу увагу варто приділити тому, як відображаються нормами конституції реальні суспільні відносини у державі.

Завершальне, четверте питання плану передбачає розгорнуту характеристику гарантій принципів конституціоналізму як загального так і юридичного характеру.

Питання для доповідей студентів:

- Принципи народного і державного суверенітету: зміст і співвідношення.
- Принципи верховенства права і законності: зміст і співвідношення.
- Організаційно-правовий механізм гарантування принципів конституціоналізму.

Література:

1. Актуальні проблеми конституційного права України: підручник / за ред. А.Ю. Олійника. Київ: Скіф, 2012. 552 с.
2. Барабаш Ю.Г. Установча влада українського народу як конституційний феномен. *Право України*. 2009. № 11. С. 73-80.
3. Грищук О.В. Конституційні цінності: філософські та судові аспекти : монографія. К. : Ваїте, 2020. 530 с.
4. Декларація про державний суверенітет України від 16 липня 1990 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/55-12>.
5. Конституційне право України. Академічний курс: підручник: у 2 т. Т.1 / за ред. В.Ф. Погорілка. Київ: Юридична думка, 2006. 544 с.
6. Конституція України від 28.06.1996. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
7. Кравцова З. С. Моделі конституційного закріплення принципів конституційного ладу. *Право і громадянське суспільство*. 2014. №1. С. 27-35.
8. Мірошніченко Ю.Р. Конституційно-правове забезпечення народовладдя в Україні: монографія. Київ: Фенікс, 2012. 360 с.
9. Павшук К.О. Демократія в системі цінностей конституційного ладу сучасної держави (загальнотеоретичні аспекти). *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка*. 2012. № 4. С. 42-49.
10. Савченко М. Чесноти і цінності у праві та їх вплив на Конституцію. *Право України*. 2024. № 1. С. 108-128.
11. Скрипнюк О.В. Конституційний лад в Україні: методологічні проблеми розвитку та вдосконалення в контексті конституційної модернізації. *Вісник Академії правових наук України*. 2012. № 4. С. 123-134.

Семінарське заняття № 6

Громадянське суспільство як передумова формування сучасного українського конституціоналізму

Навчальна мета заняття: формування комплексного уявлення про поняття та структуру громадянського суспільства, його інститути.

Час проведення: денна форма навчання – 4 год.

Навчальні питання:

1. Поняття та структура громадянського суспільства.
2. Конституційно-правовий статус політичних партій в Україні.
3. Конституційно-правовий статус громадських об'єднань в Україні.
4. Конституційно-правовий статус професійних спілок в Україні.
5. Конституційно-правовий статус медіа.

Методичні вказівки

Розкриваючи перше питання плану, слід сформулювати визначення поняття громадянського суспільства та розкрити його зміст. Слід проаналізувати структуру громадянського суспільства та його співвідношення з державою. Слід

розкрити теоретико-методологічні засади конституційних основ громадянського суспільства та конституційно-правові основи громадянського суспільства.

Відповідь на друге питання плану потребує аналізу проблем конституційно-правового статусу політичних партій і громадських об'єднань в Україні. Особливу увагу слід приділити питанням фінансування політичних партій та їх звітуванню.

Третє питання плану потребує дослідження питань конституційно-правового статусу громадських об'єднань та їх видів. Потрібно проаналізувати основні елементи такого статусу.

Відповідаючи на четверте питання слід проаналізувати конституційно-правовий статус професійних спілок в Україні. Особливу увагу слід приділити проблемам функціонування професійних спілок та їх взаємовідносинам з державою.

Останнє питання потребує дослідження поняття та видів медіа відповідно до закону України «Про медіа». Особливу увагу слід приділити гарантіям функціонування медіа в Україні.

Питання для доповідей студентів:

- Політична система громадянського суспільства: поняття та структура.
- Державне фінансування політичних партій.
- Гарантії діяльності професійних спілок.
- Ліцензування медіа відповідно до законодавства України

Література:

1. Актуальні проблеми конституційного права України: підручник / за ред. А.Ю. Олійника. Київ: Скіф, 2012. 552 с.
2. Волкова О. М. Громадянське суспільство: український контекст. Юридичний вісник. 2014. № 2 (31). С. 24–28.
3. Громадські організації у дискурсі демократизації суспільства: монографія / Мін-во освіти і науки, Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова; за науковою ред. В.П. Беха ; редкол. : В.П. Бех (голова), Г.О. Нестеренко (заст. голови) та ін. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. 680 с.
4. Конституційне право України. Академічний курс: підручник: у 2 т. Т.1 / за ред. В.Ф. Погорілка. Київ: Юридична думка, 2006. 544 с.
5. Конституція України від 28.06.1996. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
6. Зубенко Г.В. Принципи прозорості, відкритості та публічності в діяльності громадських формувань. Вісник ХНУ імені В.Н. Каразіна. Серія : ПРАВО. 2022. № 34.
7. Кафарський В.І. Політичні партії України: конституційно-правове регулювання організації та діяльності: монограф. К. : Логос, 2008. 560 с.
8. Про громадські об'єднання : Закон України від 22.03.2012 № 4572-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17#Text>

9. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 № 2657-XII (в ред. Закону від 13.01.2011 № 2938-VI). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>.
10. Про медіа: Закон України від 13 грудня 2022 року № 2849-IX URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2849-20#Text>.
11. Про політичні партії в Україні: Закон України від 05.04.2001 № 2365-III. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2365-14>.
12. Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності : Закон України від 15 вересня 1999 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1045-14#Text>.
13. Семьоркіна О. Громадські формування як інститути громадянського суспільства. Юридичний вісник України. 2011. № 13 (821). С. 13-17.
14. Суран А.В. Політичні партії як засіб реалізації права на свободу об'єднання в Україні. Наук. вісник Ужгород. нац. ун-ту. Сер. Право. 2013. Вип. 22. Ч. I. Т.1. С. 116-119.
15. Чернявська Б.В. Юридичні дефекти у правовому забезпеченні реалізації права на свободу об'єднання у громадські організації в Україні. Прикарпатський юридичний вісник. 2019. Вип. 3 (28). Том. 2. С. 123-128.
16. Ярош Я. Політичні партії як суб'єкти громадянського суспільства. Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії. 2018. № 2 (4). С. 146–156.

Семінарське заняття № 7. Публічна влада як інституціональна складова сучасного українського конституціоналізму

Навчальна мета заняття: сформувати цілісне уявлення про публічну владу як інститут конституційного права, а також про сучасний стан та перспективи розвитку інституційно-функціональної організації державної влади в Україні.

Час проведення: денна форма навчання – 2 год.

Навчальні питання:

1. Поняття та ознаки публічної влади.
2. Поняття державної влади та органу державної влади.
3. Класифікація форм правління та особливості їх конституційного закріплення.
4. Характеристика існуючої форми правління в Україні та шляхи її удосконалення у межах конституційної реформи.
5. Поняття та система місцевого самоврядування в Україні.

Методичні вказівки

Відповідь на перше питання плану має розпочинатися з визначення поняття публічної влади. Також слід розглянути ознаки публічної влади як інституційної складової сучасного Українського конституціоналізму.

Відповідаючи на друге питання слід дати поняття державної влади та органу державної влади. Доцільно охарактеризувати ознаки, властиві органу державної влади.

У межах третього питання плану слід навести розгорнуту класифікацію форм правління за різними критеріями, надати характеристику їх видового розмаїття. Особливу увагу слід приділити способам конституційного закріплення тих чи інших форм правління, а також тим елементам які отримують об'єктивацію на рівні основного закону.

Відповідь на четверте питання плану має включати в себе аналіз динаміки конституційної форми правління в Україні. Необхідно надати розгорнуту характеристику наявної в Україні форми правління, акцентуючи увагу на її особливостях. Варто підкреслити чесноти і вади вітчизняної моделі парламентсько-президентської республіки, визначити перспективні напрямки її удосконалення в межах конституційної реформи.

Розглядаючи останнє питання слід дати визначення інституту місцевого самоврядування. Необхідно дослідити поняття місцевого самоврядування, його соціальне призначення і політичну роль. Слід охарактеризувати основні концепції місцевого самоврядування та дослідити систему місцевого самоврядування в Україні.

Питання для доповідей студентів:

- Напівпрезидентська республіка: поняття, ознаки, види.
- Особливості закріплення форми правління у чинній Конституції України.
- Державницька концепція місцевого самоврядування.
- Громадівська концепція місцевого самоврядування.

Література:

1. Актуальні проблеми конституційного права України: підручник / за ред. А.Ю. Олійника. Київ: Скіф, 2012. 552 с.
2. Батанов О.В. Муніципальна влада в Україні: проблеми теорії та практики: монографія. Київ: Юридична думка, 2010. 656 с.
3. Белов Д.М. Проблеми реформування української моделі державної влади. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. 2011. Вип. 2. Частина І. С. 57-62.
4. Воронов М. Конституційні зміни у сфері децентралізації в Україні: чи потрібен досвід Франції? *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. Серія «Право». 2020. № 29. 76-83.
5. Конституційне право України. Академічний курс: підручник: у 2 т. Т.1 / за ред. В.Ф. Погорілка. Київ: Юридична думка, 2006. 544 с.
6. Конституція України від 28.06.1996. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
7. Місцеве самоврядування в Україні в умовах становлення правової держави: монографія / за ред. Ю.М. Тодки, В.А. Шумілкина. Харків: Одиссей, 2004. 392 с.
8. Проблеми сучасної конституціоналістики. Випуск 1: навч. посіб. / за ред. М.П. Орзіха. Київ: Юрінком Інтер, 2011. 272 с.

9. Проблеми сучасної конституціоналістики. Випуск 2: Конституційні перетворення в Україні: навч. посіб. / за ред. М.П. Орзіха. Київ: Юрінком Інтер, 2012. 432 с.
10. Проблеми сучасної конституціоналістики. Випуск 3: Сучасний український конституціоналізм: навч. посіб. / за ред. А.Р. Крусян. Одеса: Фенікс, 2015. 526 с.
11. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр>.
12. Серьогіна С.Г. Теоретично-правові та організаційні засади функціонування інституту президентства в Україні: монографія. Харків: Ксилон, 2001. 280 с.
13. Серьогіна С.Г. Форма правління: питання конституційно-правової теорії та практики: монографія. Харків: Право, 2011. 768 с.
14. Фрицький Ю.О. Державна влада в Україні: становлення, організація, функціонування: монографія. Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ; Ліра ЛТД, 2006. 360 с.

Семінарське заняття № 8. Парламент як складова функціонального механізму сучасного конституціоналізму

Навчальна мета заняття: сформувати цілісне уявлення про місце і роль парламенту в інституційно-функціональній організації державної влади в Україні.

Час проведення: денна форма навчання – 4 год., заочна форма навчання – 2 год.

Навчальні питання:

1. Соціальне призначення і політична роль парламенту в функціональному механізмі сучасного конституціоналізму.
2. Верховна Рада України як єдиний орган законодавчої влади.
3. Функції та повноваження Верховної Ради України.
4. Організація роботи Верховної Ради України.

Методичні вказівки

Відповідь на перше питання плану має розпочинатися з визначення поняття парламенту і парламентаризму. Слід проаналізувати соціальне призначення і політичну роль парламенту в функціональному механізмі сучасного конституціоналізму взагалі і роль і місце Верховної Ради України в системі органів державної влади зокрема.

Відповідаючи на друге питання слід дати визначення Верховної Ради України як єдиного органу законодавчої влади. Потрібно розглянути порядок формування Верховної Ради України та її структуру. Слід охарактеризувати правовий статус депутатських фракцій і депутатських груп, коаліції депутатських фракцій, Голови Верховної Ради України та його заступників, комітетів Верховної Ради України, тимчасових комісій Верховної Ради України.

У межах третього питання плану слід навести розгорнуту класифікацію функцій Верховної Ради України. Розкрити зміст таких функцій, як законодавча, представницька, контрольна, установча тощо. Потрібно розглянути повноваження вітчизняного парламенту відповідно до Конституції України. Особливу увагу слід приділити законодавчому процесу та формам парламентського контролю за діяльністю уряду.

Відповідь на четверте питання плану має включати в себе аналіз організації роботи Верховної Ради України. Сесія як основна організаційна форма роботи Верховної Ради України. Види сесій Верховної Ради України. Слід проаналізувати особливості першої сесії новообраної Верховної Ради України.

Питання для доповідей студентів:

- Місце вітчизняного парламенту в системі органів державної влади.
- Порядок обрання та повноваження Голови Верховної Ради України.
- Правовий статус коаліції депутатських фракцій.
- Форми парламентського контролю за діяльністю уряду.

Література:

1. Актуальні проблеми конституційного права України: підручник / за ред. А.Ю. Олійника. Київ: Скіф, 2012. 552 с.
2. Барабаш Ю.Г. Парламентський контроль в Україні (конституційно-правовий аспект): монографія. Харків: Легас, 2004. 192 с.
3. Конституційне право України. Академічний курс: підручник: у 2 т. Т.1 / за ред. В.Ф. Погорілка. Київ: Юридична думка, 2006. 544 с.
4. Конституція України від 28.06.1996. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
5. Майданник О.О. Контрольна функція парламенту України: теорія та практика реалізації. Частина перша: Загальна теорія контрольної функції Верховної Ради України: монографія. Київ: Алерта, 2014. 206 с.
6. Макрименцева М., Корнякова Т., Максієнцев М. Парламентаризм і його складові у сучасній юридичній науці. Право України. 2023. № 2. С. 91-110.
7. Мартинюк Р.С. Інститут парламентської більшості у вітчизняній політико-правовій практиці. Вибори та демократія. 2010. № 2-3 (24-25). С. 69-77.
8. Марцеляк О.В., Коломієць Ю.М., Зубенко Г.В. Спеціалізовані органи парламентського контролю в Україні: статус і функціонування: монографія. Харків: ПРОМЕТЕЙ–ПРЕС, 2006. 268 с.
9. Місцеве самоврядування в Україні в умовах становлення правової держави: монографія / за ред. Ю.М. Тодики, В.А. Шумілка. Харків: Одісей, 2004. 392 с.
10. Проблеми сучасної конституціоналістики. Випуск 1: навч. посіб. / за ред. М.П. Орзіха. Київ: Юрінком Інтер, 2011. 272 с.
11. Проблеми сучасної конституціоналістики. Випуск 2: Конституційні перетворення в Україні: навч. посіб. / за ред. М.П. Орзіха. Київ: Юрінком Інтер, 2012. 432 с.

12. Проблеми сучасної конституціоналістики. Випуск 3: Сучасний український конституціоналізм: навч. посіб. / за ред. А.Р. Крусян. Одеса: Фенікс, 2015. 526 с.
13. Про комітети Верховної Ради України: Закон України від 04.04.1995 № 116/95-ВР (в ред. Закону від 22.12.2005 № 3277-IV). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/116/95-вр>.
14. Скрипнюк О.В., Теплюк М.О., Ющик О.І. Законодавчий процес і парламентська законодавча процедура в Україні (проблеми якості, рекомендації щодо вдосконалення в контексті європейської практики): монографія. Київ: Атіка-Н, 2010. 92 с.
15. Словська І.Є. Конституційно-правовий статус парламенту – Верховної Ради України: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2013. 336 с.
16. Хмелько І.С., Бруслик О., Євсєєв О.П., Мукомела І.В. Сучасний парламентаризм: український та світовий виміри: монографія. Харків: Юрайт, 2018. 200 с.
17. Шаповал В.М. Парламент як представницький орган. Право України. 2015. № 3. С. 114-134.

Семінарське заняття № 9. Роль і місце глави держави в функціональному механізмі сучасного конституціоналізму

Навчальна мета заняття: сформувати цілісне уявлення про роль і місце Президента України в інституційно-функціональній організації державної влади.

Час проведення: денна форма навчання – 2 год.

Навчальні питання:

1. Соціальне призначення та політична роль Президента України в функціональному механізмі сучасного вітчизняного конституціоналізму.
2. Порядок обрання та інавгурація Президента України.
3. Функції та повноваження Президента України.
4. Підстави та порядок дострокового припинення повноважень Президента України.

Методичні вказівки

Відповідь на перше питання плану має розпочинатися з дослідження соціального призначення та політичної ролі глави держави в функціональному механізмі сучасного конституціоналізму. Слід проаналізувати місце Президента України в функціональному механізмі сучасного вітчизняного конституціоналізму.

Розглядаючи друге питання слід дати характеристику Президента України як одноосібного глави держави. Розкрити порядок обрання Президента України та особливості процедури інавгурації Президента України.

У межах третього питання плану слід навести розгорнуту класифікацію функцій Президента України. Такиж слід проаналізувати повноваження глави держави відповідно до Конституції України.

Відповідь на четверте питання плану має включати в себе аналіз підстав та порядку дострокового припинення повноважень Президента України: відставки, припинення повноважень Президента України у разі неспроможності виконувати свої повноваження за станом здоров'я. Особливу увагу слід приділити процедурі усунення Президента України з поста в порядку імпічменту.

Питання для доповідей студентів:

- Процедура інавгурації Президента України.
- Правовий статус Ради національної безпеки і оборони.
- Імпічмент: порівняльно-правовий аналіз.

Література:

1. Актуальні проблеми конституційного права України: підручник / за ред. А.Ю. Олійника. Київ: Скіф, 2012. 552 с.
2. Барабаш Ю.Г. Президентська влада у змішаних республіках: окремі питання теорії та практики. Право України. 2014. № 8. С. 69-74.
3. Виборчий кодекс України від 19.12.2019 № 396-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20>
4. Конституційне право України. Академічний курс: підручник: у 2 т. Т.1 / за ред. В.Ф. Погорілка. Київ: Юридична думка, 2006. 544 с.
5. Конституція України від 28.06.1996. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
6. Мартинюк Р. В. Інститут імпічменту України: вади вітчизняної моделі. Право України. 2008. № 2. С. 105–108.
7. Мельник С. Повноваження Президента України у сфері військового управління. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: юридичні науки. 2019. Том 30 (69). № 4 С. 141–145.
8. Остапенко А.І. Дуалізм конституційно-правового статусу Президента України: теоретико-правові засади. Юридичний науковий електронний журнал. 2022. № 5. С. 97-101.
9. Проблеми сучасної конституціоналістики. Випуск 1: навч. посіб. / за ред. М.П. Орзіха. Київ: Юрінком Інтер, 2011. 272 с.
10. Проблеми сучасної конституціоналістики. Випуск 2: Конституційні перетворення в Україні: навч. посіб. / за ред. М.П. Орзіха. Київ: Юрінком Інтер, 2012. 432 с.
11. Проблеми сучасної конституціоналістики. Випуск 3: Сучасний український конституціоналізм: навч. посіб. / за ред. А.Р. Крусян. Одеса: Фенікс, 2015. 526 с.
12. Про особливу процедуру усунення Президента України з поста (імпічмент) : Закон України від 10 вересня 2019 року № 39-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/39-20#Text>.
13. Про Раду національної безпеки і оборони України: Закон України від 05.03.1998 № 183/98ВР. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/183/98-вр>.

- 14.Серьогіна С.Г. Теоретично-правові та організаційні засади функціонування інституту президентства в Україні: монографія. Харків: Ксилон, 2001. 280 с.
- 15.Фрицький Ю.О. Державна влада в Україні: становлення, організація, функціонування: монографія. Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ; Ліра ЛТД, 2006. 360 с.
- 16.Шатіло В.А. Президент у механізмі державної влади: деякі питання вітчизняної та зарубіжної теорії і практики. Вісник Академії адвокатури України. 2014. Т. 11. № 2. С. 17–18.

Семінарське заняття № 10. Органи виконавчої влади як складова функціонального механізму сучасного конституціоналізму

Навчальна мета заняття: сформувати цілісне уявлення про роль і місце органів виконавчої влади в інституційно-функціональній організації державної влади в Україні.

Час проведення: денна форма навчання – 2 год.

Навчальні питання:

1. Поняття виконавчої влади. Систем органів виконавчої влади в Україні.
2. Кабінет Міністрів України в системі органів виконавчої влади.
3. Правовий статус центральних органів виконавчої влади.
4. Місце в системі органів виконавчої влади місцевих державних адміністрацій.

Методичні вказівки

Відповідь на перше питання плану має розпочинатися з дослідження поняття виконавчої влади та її ознак. Слід проаналізувати систему органів виконавчої влади відповідно до Конституції України.

Розглядаючи друге питання слід розглянути роль і місце Кабінету Міністрів України у системі органів державної влади України. Слід розглянути склад Кабінету Міністрів України та статус його членів; порядок формування і структуру Кабінету Міністрів України; функції та компетенцію Кабінету Міністрів України. Слід проаналізувати взаємовідносини Кабінету Міністрів України з Президентом України, Верховною Радою України, центральними і місцевими органами виконавчої влади. Акти Кабінету Міністрів України. Розкрити порядок роботи Кабінету Міністрів України. Особливості складання повноважень та відставка Кабінету Міністрів України.

У межах третього питання плану слід навести визначення та розглянути систему центральних органів виконавчої влади; порядок створення, реорганізації та ліквідації центральних органів виконавчої влади. Слід дослідити правовий статус міністерств та інших центральних органів виконавчої влади.

Відповідь на четверте питання плану має включати в себе аналіз місця в системі органів виконавчої влади місцевих державних адміністрацій. Слід проаналізувати основні завдання місцевих державних адміністрацій; принципи

діяльності місцевих державних адміністрацій; їх склад і структуру; повноваження місцевих державних адміністрацій.

Питання для доповідей студентів:

- Конституційно-правовий статс Прем'єр-міністра України.
- Порядок роботи Кабінету Міністрів України.
- Конституційно-правовий статус міністерства.

Література:

1. Актуальні проблеми конституційного права України: підручник / за ред. А.Ю. Олійника. Київ: Скіф, 2012. 552 с.
2. Йосифович Д.І., Андрусишин Р. М. Проблеми реформування органів виконавчої влади в Україні. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2018. № 4. С. 143-152.
3. Конституційне право України. Академічний курс: підручник: у 2 т. Т.1 / за ред. В.Ф. Погорілка. Київ: Юридична думка, 2006. 544 с.
4. Конституція України від 28.06.1996. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
5. Проблеми сучасної конституціоналістики. Випуск 1: навч. посіб. / за ред. М.П. Орзіха. Київ: Юрінком Інтер, 2011. 272 с.
6. Проблеми сучасної конституціоналістики. Випуск 2: Конституційні перетворення в Україні: навч. посіб. / за ред. М.П. Орзіха. Київ: Юрінком Інтер, 2012. 432 с.
7. Проблеми сучасної конституціоналістики. Випуск 3: Сучасний український конституціоналізм: навч. посіб. / за ред. А.Р. Крусян. Одеса: Фенікс, 2015. 526 с.
8. Про Кабінет Міністрів України: Закон України від 27.02.2014 № 794-VII. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/794-18>.
9. Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 09.04.1999 № 586-XIV. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/586-14>.
10. Про центральні органи виконавчої влади: Закон України від 17.03.2011 № 3166-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3166-17>.
11. Совгиря О.В. Конституційно-правовий статус Кабінету Міністрів України: сучасний стан та тенденції розвитку: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2012. 464 с.
12. Совгиря О. Структура конституційно-правового статусу Кабінету Міністрів України: теоретико-методологічні аспекти. *Вісник Вищої Ради юстиції*. № 4 (12). 2012. С. 105–115.
13. Фрицький Ю.О. Державна влада в Україні: становлення, організація, функціонування: монографія. Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ; Ліра ЛТД, 2006. 360 с.
14. Фрицький Ю. О. Проблеми правового регулювання виконавчої влади та системи її органів в Україні. *Науко-вий вісник Дніпропетровськ, держ. ун-ту внутр. справ*. 2010. № 3. С. 69-78.

15. Чикурлій С. Конституційно-правовий статус міністерств України: основні теоретичні питання. *Підприємництво, господарство і право*. 2007. № 3. С. 115-118.

Семінарське заняття № 11. Роль органів судової влади в функціональному механізмі сучасного конституціоналізму

Навчальна мета заняття: сформувати цілісне уявлення про роль і місце органів судової влади в інституційно-функціональній організації державної влади в Україні.

Час проведення: денна форма навчання – 2 год.

Навчальні питання:

1. Поняття та засади здійснення судової влади в Україні.
2. Порядок формування органів судової влади, їх функції та повноваження.
3. Конституційно-правовий статус професійного судді.
4. Конституційно-правовий статус Вищої ради правосуддя.

Методичні вказівки

Відповідь на перше питання плану має розпочинатися з дослідження поняття судової влади та її ознак. Слід проаналізувати засади здійснення правосуддя в Україні та конституційні принципи судочинства.

Розглядаючи друге питання слід розглянути систему судоустрою в Україні. Потрібно надати поняття органу судової влади. Слід проаналізувати порядок утворення судів відповідно до законодавства України. Слід розкрити організаційні основи системи судів загальної юрисдикції.

У межах третього питання плану слід навести визначення конституційно-правового статусу суддів та розглянути його елементи. Слід проаналізувати участь професійних суддів, народних засідателів та присяжних у здійсненні правосуддя. Розкрити порядок зайняття посади судді суду загальної юрисдикції та припинення повноважень судді суду загальної юрисдикції.

Відповідь на четверте питання плану має включати в себе аналіз конституційно-правового статусу Вищої ради правосуддя. Слід розкрити порядок формування, склад та структура Вищої ради правосуддя та дослідити її повноваження.

Питання для доповідей студентів:

- Конституційні принципи судочинства.
- Суддівське самоврядування.
- Підстави та порядок припинення повноважень судді суду загальної юрисдикції.
- Порядок формування, склад та структура Вищої ради правосуддя.

Література:

1. Актуальні проблеми конституційного права України: підручник / за ред. А.Ю. Олійника. Київ: Скіф, 2012. 552 с.

2. Гудима В. В., Єсімов С. С., Ковалів М. В., Хмиз М. В. і інші. Гарантії як елемент правового статусу судді. *Публічне адміністрування та національна безпека*. 2021. № 4. URL. <https://www.inter-nauka.com/issues/administration2021/4/?author=8003>
3. Гуменний О. Правосуддя як основна функція судової влади. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія : Юридичні науки. 2018. № 906. С. 30–33.
4. Демченко С. Особливості конституційного регулювання суддівського індемнітету в Україні. *Право України*. 2024. № 8. С. 46-60.
5. Зозуля Є. В. Організаційно-правові засади становлення і розвитку судової системи України. *Правовий часопис Донбасу*. 2022. № 2. С. 19–31.
6. Іванів І. Теоретико-прикладне осмислення ролі судової влади на сучасному етапі державотворення. Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство». 2022. № 2. С. 306–311. URL : <http://journalapp.uzhnu.edu.ua/article/view/261910/258294>.
7. Конституційне право України. Академічний курс: підручник: у 2 т. Т.1 / за ред. В.Ф. Погорілка. Київ: Юридична думка, 2006. 544 с.
8. Конституція України від 28.06.1996. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
9. Проблеми сучасної конституціоналістики. Випуск 1: навч. посіб. / за ред. М.П. Орзіха. Київ: Юрінком Інтер, 2011. 272 с.
10. Проблеми сучасної конституціоналістики. Випуск 2: Конституційні перетворення в Україні: навч. посіб. / за ред. М.П. Орзіха. Київ: Юрінком Інтер, 2012. 432 с.
11. Проблеми сучасної конституціоналістики. Випуск 3: Сучасний український конституціоналізм: навч. посіб. / за ред. А.Р. Крусян. Одеса: Фенікс, 2015. 526 с.
12. Про Вищу раду правосуддя: Закон України від 21.12.2016 № 1798-VIII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1798-19>.
13. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1402-19/print1455178795475062>.
14. Судова влада в Україні: історичні витоки, закономірності, особливості розвитку : монографія / за ред. І. Б. Усенка ; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. Київ : Наук. думка, 2014. 502 с.
15. Чорна С. Роль судової влади в конституційно-правовому механізмі захисту прав і свобод людини. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 8. С. 186–190.

Семінарське заняття № 12. Конституційна юстиція в функціональному механізмі сучасного конституціоналізму

Навчальна мета заняття: формування комплексного уявлення про конституційно-правовий статус Конституційного Суду України як органу конституційної юстиції.

Час проведення: денна форма навчання – 4 год.

Навчальні питання:

1. Становлення конституційної юстиції в Україні.
2. Статус Конституційного Суду України та його нормативно-правове регулювання.
3. Засади діяльності Конституційного Суду України.
4. Функції та повноваження Конституційного Суду України.

Методичні вказівки

Розгляд першого питання варто розпочати із дослідження історичних передумов становлення конституційної юстиції в Україні. Слід розглянути: конституційну реформу 27 жовтня 1989 р., створення Комітету конституційного нагляду УРСР; Закон України «Про Конституційний Суд України від 3 червня 1992 р.; визнання Конституційного Суду України як єдиного органу конституційної юрисдикції в Конституції України 1996 р. Закон України «Про Конституційний Суд України» від 16 жовтня 1996 р. ; реформу конституційної юстиції в Україні 2016-2017 років. Закон України «Про внесення мін до Конституції України (щодо правосуддя)» та Закон України «Про Конституційний Суд України» від 13 липня 2017 року.

Розглядаючи друге питання, слід дати визначення юридичного (правового) статусу Конституційного Суду України, проаналізувати його елементи.

Третє питання плану потребує розгляду засад діяльності Конституційного Суду України. Слід дослідити принципи верховенства права, незалежності, колегіальності, гласності, відкритості, повного і всебічного розгляду справ, обґрунтованості та обов'язковості ухвалених рішень і висновків.

Висвітлюючи четверте питання плану, слід розкрити конституційно-правове регулювання функцій і повноважень Конституційного Суду України. Особливу увагу слід приділити повноваженням щодо здійснення конституційного контролю щодо відповідності конституції правових актів та офіційного тлумачення Конституції України.

Питання для доповідей студентів:

- Реформа конституційної юстиції в Україні 2016-2017 років. Закон України «Про внесення мін до Конституції України (щодо правосуддя)».
- Принцип верховенства права як засада діяльності Конституційного Суду України.
- Принципи гласності, відкритості як засади діяльності Конституційного Суду України.
- Функції Конституційного Суду України.

Література:

1. Барабаш Ю., Бориславська О. Конституційна юриспруденція (офіційна конституційна доктрина) в Україні: проблеми становлення. *Право України*.

2023. № 7. С. 53-69.
2. Баргілевич М. Реформа конституційної юстиції в Україні у 2017 році. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 5. С. 157-162.
 3. Берестова І. Конституційний Суд України в системі юрисдикційних органів: загальні положення. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 9. С. 154-159.
 4. Бринцев В.Д. Судовий конституціоналізм в Україні: доктрина і практика формування: у 2 кн. Кн.1: монографія. Харків: Право, 2013. 392 с.
 5. Бринцев В.Д. Судовий конституціоналізм в Україні: доктрина і практика формування: у 2 кн. Кн.2: монографія. Харків: Право, 2013. 376 с.
 6. Гультай М. М. Конституційна скарга у механізмі доступу до конституційного правосуддя: монографія. Харків: Право, 2013. 424 с.
 7. Конституційна юрисдикція: підручник / за ред. Ю.Г. Барабаша та А.О. Селіванова. Х. Право. 2012, 168 с.
 8. Конституція України від 28.06.1996. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
 9. Крусян А.Р. Тенденції сучасного українського конституціоналізму в умовах глобалізації. Альманах права.: науково-практичний юридичний журнал / Трансформація законодавства України в сучасних умовах. Київ: Інститут держави і права імені В.М. Корецького НАН України, 2023. № 14. С. 127-133.
 10. Проблеми імплементації змін до Конституції України щодо правосуддя та статусу Конституційного Суду України: Проект виконано за підтримки Німецького Фонду міжнародного правового співробітництва та Проекту Ради Європи «Підтримка впровадження судової реформи в Україні». Київ, 2017. 188 с. URL: <https://www.osce.org/uk/project-coordinator-inukraine/385695?download=true>.
 11. Про Конституційний Суд України: Закон України від 13.07.2017 № 2136-VIII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2136-19>.
 12. Скомороха В.Є. Конституційна юрисдикція в Україні: проблеми теорії, методології і практики: монографія. Київ: МП Леся, 2007. 716 с.
 13. Стецюк П. Конституційний Суд України як суб'єкт формування сучасного українського конституціоналізму (до постановки проблеми). *Право України*. 2010. № 6. С. 70-75.
 14. Терлецький Д. С., Батан Ю.Д., Запорожець В.І. Конституційна юстиція : навч.- метод. посіб. Одеса : НУ "ОЮА", 2021. 154 с.
 15. Цимбалістий Т.О. Конституційна юстиція в Україні: навч. пос. К.: Центр учбової літератури, 2007. 200 с.
 16. Цимбалістий Т.О. Правова природа актів Конституційного Суду України. Університетські наукові записки. Часопис Хмельницького університету управління та права. 2007. № 1 (21). С. 47-55.
 17. Тацій В.Я. Правозахисний напрям інтерпретаційної діяльності Конституційного Суду України. *Вісник Конституційного Суду України*. 2011. 4-5. С. 32-41.
 18. Тимченко І. Механізм конституційної юрисдикції в Україні: становлення і розвиток. *Право України*. 2010. № 6. С. 12-26.

5. СХЕМА НАРАХУВАННЯ БАЛІВ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Схема нарахування балів

Загальна кількість балів – 100.

Кількість балів за іспит – 40.

Кількість балів протягом семестру – 60:

Кількість балів за відповіді на семінарських заняттях $\sum 40 = 40$:

Формула обчислення

$$\sum 40 = \frac{\sum 1}{\sum 2} \times 8 \text{ (вісім)}$$

Примітка:

$\sum 40$ – сума максимальної кількості балів

$\sum 1$ – сума балів, що отримав студент за відповіді на семінарських заняттях.

$\sum 2$ – кількість семінарських занять протягом семестру.

8 – коефіцієнт

Контрольна робота – 20 балів.

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання						Контрольна робота, передбачена навчальним планом	Разом	Екзамен	Сума
T1	T2	T3	T4	T5	T6	20	60	40	100
Σ40									

T1, T2 ... TN – теми розділу.

За результативну наукову роботу (написання наукової роботи, тез доповідей, участь у науково-практичних конференціях, участь у роботі гуртка тощо) за профілем цієї дисципліни, за рішенням кафедри відповідно до критеріїв, встановлених програмою навчальної дисципліни, може отримати до 10 додаткових (заохочувальних) балів. Відповідь на семінарському занятті – **1-5 балів**.

Оцінювання знань – визначення й вираження в умовних одиницях (балах), а також в оцінних судженнях викладача знань, умінь і навичок студентів відповідно до вимог навчальних програм.

Критерії оцінювання – це ті положення, врахування яких є обов'язковим при виставленні тієї чи іншої оцінки.

Об'єктом оцінювання знань і вмінь студентів є програмний матеріал з відповідних навчальних дисциплін різного характеру і рівня складності, засвоєння якого, відповідно, перевіряється під час поточного і підсумкового контролю.

Критерії оцінювання усної відповіді.

Поточний контроль здійснюється, зокрема, у формі опитування та перевірки результатів виступів на семінарських та практичних заняттях в п'ятибальній шкалі оцінок.

5 балів ставиться за наступних умов:

- студент активно працює протягом усього практичного заняття;
- дає повний, правильний, послідовний, зв'язний, обґрунтований виклад питання, що супроводжується правильними прикладами та посиланням на чинне законодавство;
- все, що викладається, повинно свідчити про глибоке розуміння і орієнтацію в явищах і процесах, що вивчаються;
- правильні вичерпні відповіді на додаткові питання викладача.

4 бали ставиться за наступних умов:

- студент активно працює протягом практичного заняття;
- дає правильний, повний виклад змісту підручника і матеріалу, поданого викладачем, але на додаткові контрольні питання, які ставить викладач для з'ясування глибини розуміння і вміння орієнтуватися в явищах і процесах, відповідає лише за допомогою викладача чи колег; □ недостатньо вичерпні відповіді на додаткові запитання викладача.

3 бали ставиться за наступних умов:

- студент на занятті поводить себе пасивно, відповідає лише за викликом викладача;
- в цілому виявляє знання основного навчального матеріалу, що розглядається, але під час відповіді допускає помилки і усвідомлює їх тільки після вказівки викладача;
- відповіді на запитання дає не одразу, а тільки після деякого напруження пам'яті, при чому відповіді нечіткі;
- не в змозі без допомоги викладача вивести співвідношення з іншими проблемами дисципліни, що вивчається;

2 бали ставиться за наступних умов:

- допускає суттєві помилки або зовсім пропускає матеріал і частково виправляє ці помилки тільки після вказівки викладача;
- студент виявляє незнання значної частини навчального матеріалу, нелогічно і невпевнено його викладає, у відповіді мають місце заминки і перерви, не може пояснити проблему, хоча і розуміє її;
- викладає матеріал не достатньо зв'язно і послідовно.

1 бал ставиться за наступних умов:

- студент припускається грубих помилок при викладі матеріалу і не виправляє ці помилки навіть при вказівці на них викладача;
- виявляє нерозуміння навчального матеріалу і як наслідок цього – повна відсутність навичок як в аналізі явищ, так і у подальшому виконанні практичних завдань.

Критерії оцінювання контрольних робіт.

Контрольна робота складається з 20 тестових завдань. Тестове завдання оцінюється: одна правильна відповідь – один бал.

Критерії оцінювання іспиту.

Іспит проводиться письмово, з використанням відповідним чином розроблених та затверджених екзаменаційних білетів та екзаменаційних завдань і оцінюється максимально у 40 балів. Робота складається з тестових завдань. Тестове завдання оцінюється: одна вірна відповідь – один бал.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка за національною шкалою
90-100	відмінно
70-89	добре
50-69	задовільно
1-49	незадовільно

6. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна література

Правові акти:

1. Конституція України від 28.06.1996. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
2. Акт проголошення незалежності України від 24.07.1991. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1427-12>.
3. Виборчий кодекс України від 19.12.2019 № 396-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20>.
4. Декларація прав національностей України від 01.11.1991. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1771-12>.
5. Декларація про державний суверенітет України від 16 липня 1990 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/55-12>.
6. Конституція Автономної Республіки Крим від 21.10.1998, затв. Законом України від 23.12.1998 № 350-XIV. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/350-14>.
7. Про Вищу раду правосуддя: Закон України від 21.12.2016 № 1798-VIII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1798-19>.
8. Про військово-цивільні адміністрації: Закон України від 03.02.2015 № 141-VIII. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/141-19>.
9. Про громадські об'єднання: Закон України від 22.03.2012 № 4572-V. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4572-17>.
10. Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України від 05.02.2015 № 157VIII. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/157-19>.
11. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 № 2657-XII (в ред. Закону від 13.01.2011 № 2938-VI). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>.
12. Про Кабінет Міністрів України: Закон України від 27.02.2014 № 794-VII.

- URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/794-18>
13. Про комітети Верховної Ради України: Закон України від 04.04.1995 № 116/95-ВР (в ред. Закону від 22.12.2005 № 3277-IV). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/116/95-вр>.
 14. Про Конституційний Суд України: Закон України від 13.07.2017 № 2136-VIII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2136-19>.
 15. Про медіа: Закон України від 13 грудня 2022 року № 2849-IX URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2849-20#Text>
 16. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр>.
 17. Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 09.04.1999 № 586-XIV. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/586-14>
 18. Про політичні партії в Україні: Закон України від 05.04.2001 № 2365-III. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2365-14>.
 19. Про Раду національної безпеки і оборони України: Закон України від 05.03.1998 № 183/98ВР. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/183/98-вр>.
 20. Про свободу совісті та релігійні організації: Закон України від 23.04.1991 № 987-XII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/987-12>.
 21. Про службу в органах місцевого самоврядування: Закон України від 07.06.2001 № 2493III. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2493-14>
 22. Про співробітництво територіальних громад: Закон України від 17.06.2014 № 1508-VII. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1508-18>.
 23. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1402-19/print1455178795475062>.
 24. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини: Закон України від 23.12.1997 № 776/97-ВР. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/776/97-вр>.
 25. Про центральні органи виконавчої влади: Закон України від 17.03.2011 № 3166-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3166-17>.
 26. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.04.2014 № 333-р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/333-2014>.
 27. Рішення Конституційного Суду України про офіційне тлумачення статей 58, 78, 79, 81 Конституції України та статей 243-21, 243-22, 243-25 Цивільного процесуального кодексу України (у справі щодо несумісності депутатського мандата) : від 13 травня 1997 р. № vd970513 vn1-зп. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v001p710-97#Text>.
 28. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадян Проценко Раїси Миколаївни, Ярошенко Поліни Петрівни та інших громадян щодо офіційного тлумачення статей 55, 64, 124 Конституції України (справа за зверненнями жителів міста Жовті Води) : від 25 грудня 1997 р. № 9-зп. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v009p710-97#Text>.

29. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційними поданнями 51 народного депутата України про офіційне тлумачення положень статті 10 Конституції України щодо застосування державної мови органами державної влади, органами місцевого самоврядування та використання її у навчальному процесі в навчальних закладах України (справа про застосування української мови) : від 14 грудня 1999 р. № 10-рп/99. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v010p710-99#n54>.
30. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Міністерства внутрішніх справ України щодо офіційного тлумачення положення частини першої статті 39 Конституції України про завчасне сповіщення органів виконавчої влади чи органів місцевого самоврядування про проведення зборів, мітингів, походів і демонстрацій (справа щодо завчасного сповіщення про мирні зібрання) : від 19 квітня 2001 р. № 4-рп/2001. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v004p710-01#n54>.
31. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 50 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення положень статей 75, 82, 84, 91, 104 Конституції України (щодо повноважності Верховної Ради України) : від 17 жовтня 2002 р. № 17-рп/2002. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v017p710-02#Text>.
32. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 47 народних депутатів України про офіційне тлумачення положень частини першої статті 105, частини першої статті 111 Конституції України (справа щодо недоторканності та імпідменту Президента України) : від 10 грудня 2003 р. № 19-рп/2003. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v019p710-03#Text>
33. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційними поданнями 53 і 47 народних депутатів України про офіційне тлумачення положення частини третьої статті 103 Конституції України (справа щодо строків перебування на посту Президента України) : 25 грудня 2003 р. № 22-рп/2003. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v022p710-03#Text>.
34. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 60 народних депутатів України про офіційне тлумачення положень частини першої статті 103 Конституції України в контексті положень її статей 5, 156 та за конституційним зверненням громадян Галайчука Вадима Сергійовича, Подгорної Вікторії Валентинівни, Кислої Тетяни Володимирівни про офіційне тлумачення положень частин другої, третьої, четвертої статті 5 Конституції України (справа про здійснення влади народом) : від 5 жовтня 2005 р. № 6-рп/2005. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v006p710-05#Text>.
35. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційними поданнями Президента України про офіційне тлумачення положень частин другої, третьої статті 5, статті 69, частини другої статті 72, статті 74, частини другої статті 94, частини першої статті 156 Конституції України (справа про прийняття Конституції та законів України на референдумі) : від 16 квітня 2008 р. № 6-рп/2008. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/>

laws/show/v006p710-08#n54.

- 36.Рішення у справі за конституційним поданням 49 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення положень статті 151-2 Конституції України : від 2 грудня 2019 р. № 11-р/2019. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v011p710-19#n2>.

Підручники та навчальні посібники:

1. Актуальні проблеми конституційного права України: підручник / за ред. А.Ю. Олійника. Київ: Скіф, 2012. 552 с.
2. Конституційне право : підручник / Ю. Г. Барабаш, О. М. Бориславська, В. М. Венгер ; ОБСЄ. К. : ВАІТЕ, 2021. 528 с.
3. Конституційне право України. Академічний курс: підручник: у 2 т. Т.1 / за ред. В.Ф. Погорілка. Київ: Юридична думка, 2006. 544 с.
4. Конституційне право України. Академічний курс: підручник: у 2 т. Т.2 / за заг. ред. Ю.С. Шемшученка. Київ: Юридична думка, 2008. 800 с.
5. Конституційне право України: підручник / за ред. Т.М. Слінько. Харків: Право, 2020. 592 с.
6. Проблеми сучасної конституціоналістики. Випуск 1: навч. посіб. / за ред. М.П. Орзіха. Київ: Юрінком Інтер, 2011. 272 с.
7. Проблеми сучасної конституціоналістики. Випуск 2: Конституційні перетворення в Україні: навч. посіб. / за ред. М.П. Орзіха. Київ: Юрінком Інтер, 2012. 432 с.
8. Проблеми сучасної конституціоналістики. Випуск 3: Сучасний український конституціоналізм: навч. посіб. / за ред. А.Р. Крусян. Одеса: Фенікс, 2015. 526 с.
9. Проблеми сучасної конституціоналістики. Випуск 4: Конституційне гуманітарне право / за заг. ред. А. Р. Крусян та А. А. Єзерова. Київ: Юрінком Інтер, 2018. 524 с.
- 10.Серьогін В. О. Конституційне право України: навч. посіб. Харків: ХНУВС, 2010. 368 с.
- 11.Сучасний український конституціоналізм: навч. посіб. / за ред. А.Р. Крусян. Одеса: Фенікс, 2015. 526 с.
- 12.Совгиря О. В., Шукліна Н. Г. Конституційне право України. Повний курс: навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2018. 556 с.

Допоміжна література:

1. Барабаш Ю.Г. Парламентський контроль в Україні (конституційно-правовий аспект): монографія. Харків: Легас, 2004. 192 с.
2. Барабаш Ю.Г. Установча влада українського народу як конституційний феномен. *Право України*. 2009. № 11. С. 73-80.
3. Барабаш Ю.Г. Преюдиціальність рішень Конституційного Суду України: проблемні питання теорії та практики. *Право України*. 2010. № 6. С. 44-54.
4. Барабаш Ю., Бориславська О. Конституційна юриспруденція (офіційна конституційна доктрина) в Україні: проблеми становлення. *Право України*. 2023. № 7. С. 53-69.
5. Батанов О.В. Муніципальна влада в Україні: проблеми теорії та

- практики: монографія. Київ: Юридична думка, 2010. 656 с.
6. Берченко Г.В. Громадянське суспільство в Україні: конституційні аспекти: монографія. Харків: Юрайт, 2014. 208 с.
 7. Белов Д.М. Парадигма українського конституціоналізму: монографія. Великий Березний: ЄВРОСТАНДАРТ, 2011. 400 с.
 8. Белов Д.М. Проблеми реформування української моделі державної влади. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право.* 2011. Вип. 2. Частина I. С. 57-62.
 9. Белов Д.М. Структура та зміст конституції: окремі аспекти. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право.* 2010. Вип. 14. Частина 1. С. 80-87.
 10. Берестова І. Конституційний Суд України в системі юрисдикційних органів: загальні положення. *Підприємництво, господарство і право.* 2018. № 9. С. 154-159.
 11. Боняк В.О. Конституційне право людини і громадянина на освіту в Україні: монографія. Дніпропетровськ: Ліра ЛТД, 2008. 180 с.
 12. Воронов М. Конституційні зміни у сфері децентралізації в Україні: чи потрібен досвід Франції? *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Право».* 2020. № 29. 76-83.
 13. Гришук О.В. Конституційні цінності: філософські та судові аспекти : монографія. К. : Ваіте, 2020. 530 с.
 14. Гультай М. М. Конституційна скарга у механізмі доступу до конституційного правосуддя: монографія. Харків: Право, 2013. 424 с.
 15. Заяць Н.В. Народне представництво: сутність, суб'єкти та особливості здійснення в Україні: монографія. Луцьк: ПрАТ «Волинська обласна друкарня», 2012. 300 с.
 16. Зубенко Г.В. Принципи прозорості, відкритості та публічності в діяльності громадських формувань. *Вісник ХНУ імені В.Н. Каразіна. Серія : ПРАВО.* 2022. № 34.
 17. Колективні політичні права і свободи людини та громадянина в Україні: проблеми теорії та практики: монографія / Є.І. Григоренко, Я.О. Григоренко, В.І. Козлов та ін.; за ред. Л.В. Новікової. Харків: Харків. нац. ун-т ім. В.Н. Каразіна, 2013. 352 с.
 18. Колісник В.П. Національно-етнічні відносини в Україні: теоретичні засади та конституційно-правові аспекти: монографія. Харків: Фоліо, 2003. 240 с.
 19. Колодій А.М. Теоретичні проблеми розвитку конституційного права України. *Право України.* 2014. № 7. С. 130-136.
 20. Конституційно-правові засади становлення української державності: монографія / за ред. В.Я. Тація, Ю.М. Тодики. Харків: Право, 2003. 328 с.
 21. Конституція України: наук.-практ. коментар / редкол.: В. Я. Тацій (голова редкол.), О.В. Петришин (відп. секретар), Ю. Г. Барабаш [та ін.]; Нац. акад. прав. наук України. 2-ге вид., переробл. і допов. Харків: Право, 2011. 1128 с.
 22. Кравцова З. С. Моделі конституційного закріплення принципів

- конституційного ладу. *Право і громадянське суспільство*. 2014. №1. С. 27-35.
- 23.Кравчук В.М. Теоретична характеристика предмета галузі конституційного права України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2015. № 1. С. 28-31.
- 24.Крусян А.Р. Сучасний український конституціоналізм: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2010. 560 с.
- 25.Майданник О.О. Контрольна функція парламенту України: теорія та практика реалізації. Частина перша: Загальна теорія контрольної функції Верховної Ради України: монографія. Київ: Алерта, 2014. 206 с.
- 26.Мартинюк Р.С. Інститут парламентської більшості у вітчизняній політико-правовій практиці. *Вибори та демократія*. 2010. № 2-3 (24-25). С. 69-77.
- 27.Марцеляк О.В. Інститут омбудсмана: теорія і практика: монографія. Харків: Вид-во НУВС, 2004. 450 с.
- 28.Марцеляк О.В., Коломієць Ю.М., Зубенко Г.В. Спеціалізовані органи парламентського контролю в Україні: статус і функціонування: монографія. Харків: ПРОМЕТЕЙ–ПРЕС, 2006. 268 с.
- 29.Марцеляк О.В. Правова природа актів Конституційного Суду України та їх роль у розвитку науки конституційного права. *Вісник Конституційного Суду України*. 2015. № 4. С. 118-121.
- 30.Мірошніченко Ю.Р. Конституційно-правове забезпечення народовладдя в Україні: монографія. Київ: Фенікс, 2012. 360 с.
- 31.Місцеве самоврядування в Україні в умовах становлення правової держави: монографія / за ред. Ю.М. Тодки, В.А. Шумілкина. Харків: Одісей, 2004. 392 с.
- 32.Органи державної влади України / за ред. В.Ф. Погорілка: монографія. Київ: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького, 2002. 592 с.
- 33.Павшук К.О. Демократія в системі цінностей конституційного ладу сучасної держави (загальнотеоретичні аспекти). *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка*. 2012. № 4. С. 42-49.
- 34.Пілюк С. В. Елементи юридичного статусу органів конституційної юстиції. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2012. № 3. С. 196-206.
- 35.Прієшкіна, О.В. Конституційний лад України: актуальні питання становлення, інституціоналізації та розвитку: монографія. Одеса: Фенікс, 2008. 280 с.
- 36.Проблеми реалізації Конституції України: теорія і практика: монографія / відп. ред. В. Ф. Погорілко. Київ: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України; А.С.К., 2003. 652 с.
- 37.Проблеми функціонування місцевих рад та їх виконавчих органів: монографія / за ред. Ю. М. Тодики. Харків: Право, 2009. 540 с.
- 38.Савчин М.В. Конституціоналізм і природа конституції: монографія. Ужгород: Ліра, 2009. 372 с.

- 39.Серьогін В.О. Право на недоторканність приватного життя у конституційно-правовій теорії та практиці: монографія. Харків: ФІНН, 2010. 608 с.
- 40.Серьогіна С. Г. Теоретично-правові та організаційні засади функціонування інституту президентства в Україні: монографія. Харків: Ксилон, 2001. 280 с.
- 41.Серьогіна С.Г. Форма правління як інститут конституційного права. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Юридичні науки*. 2014. Вип. 4. Том 1. С. 96-102.
- 42.Серьогіна С.Г. Форма правління: питання конституційно-правової теорії та практики: монографія. Харків: Право, 2011. 768 с.
- 43.Скомороха В.Є. Конституційна юрисдикція в Україні: проблеми теорії, методології і практики: монографія. Київ: МП Леся, 2007. 716 с.
- 44.Скрипнюк О.В., Теплюк М.О., Ющик О.І. Законодавчий процес і парламентська законодавча процедура в Україні (проблеми якості, рекомендації щодо вдосконалення в контексті європейської практики): монографія. Київ: Атіка-Н, 2010. 92 с.
- 45.Скрипнюк О.В. Конституційний лад в Україні: методологічні проблеми розвитку та вдосконалення в контексті конституційної модернізації. *Вісник Академії правових наук України*. 2012. № 4. С. 123-134.
- 46.Скрипнюк О.В. Універсальність Конституції України як джерела права. *Вісник національної академії прокуратури України*. 2010. № 4. С. 35-39.
- 47.Словська І.Є. Конституційно-правовий статус парламенту – Верховної Ради України: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2013. 336 с.
- 48.Совгиря О.В. Конституційно-правовий статус Кабінету Міністрів України: сучасний стан та тенденції розвитку: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2012. 464 с.
- 49.Стрельцова О.В. Конституціоналізація процесу асоціації України з Європейським Союзом: теорія та практика: монографія. Київ: Алерта, 2017. 532 с.
- 50.Ткаченко Є.В. Конституційно-правове регулювання мовних відносин: монографія. Харків: ФІНН, 2010. 336 с.
- 51.Фрицький Ю.О. Державна влада в Україні: становлення, організація, функціонування: монографія. Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ; Ліра ЛТД, 2006. 360 с.
- 52.Хмарук Т.В. Поняття та правова природа актів конституційної юстиції в Україні. Часопис Національного університету "Острозька академія". Серія «Право». 2019. №1(19). URL: <https://lj.oa.edu.ua/articles/2019/n1/19htvyvu.pdf>.
- 53.Хмелько І.С., Бруслик О., Євсєєв О.П., Мукомела І.В. Сучасний парламентаризм: український та світовий виміри: монографія. Харків: Юрайт, 2018. 200 с.
- 54.Христова Г.О. Позитивні зобов'язання держави у сфері прав людини: сучасні виклики: монографія. Харків: Право, 2018. 680 с.
- 55.Цимбалістий Т.О. Правова природа актів Конституційного Суду

України. *Університетські наукові записки. Часопис Хмельницького університету управління та права*. 2007. № 1 (21). С. 47-55.

56. Цоклан В.І., Федоренко В.Л. Система сучасних джерел конституційного права України: монографія. Київ: Ліра-К, 2009. 400 с.
57. Чернецька О.В. Конституційно-правовий статус депутатів місцевих рад за законодавством України: монографія. Київ: ВД Скіф, КНТ, 2008. 144 с.
58. Шаповал В.М. Конституція і виконавча влада. Київ: Юрінком Інтер, 2004. 80 с.
59. Шаповал В.М. Парламент як представницький орган. *Право України*. 2015. № 3. С. 114-134.
60. Шаповал В.М. Сучасний конституціоналізм. Київ: Юрінком Інтер, 2005. 560 с.
61. Шаповал В.М. Сутнісні характеристики Конституції як Основного Закону держави. *Право України*. 2008. № 10. С. 4-12.

Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Офіційний веб-портал Верховної Ради України. – <http://portal.rada.gov.ua/>
2. Офіційне інтернет-представництво Президента України. – <http://www.president.gov.ua/>
3. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. – <http://www.kmu.gov.ua/>
4. Офіційний веб-портал органів судової влади України. – <http://court.gov.ua/>
5. Офіційний веб-сайт Конституційного Суду України. – <http://www.ccu.gov.ua/>
6. Офіційний веб-сайт Верховного Суду. – <http://www.scourt.gov.ua/>
7. Офіційний веб-сайт Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. – <http://www.ombudsman.kiev.ua/>

Електронне навчальне видання комбінованого використання
Можна використовувати в локальному та мережному режимі

Воронов Марк Миколайович
Гудзь Людмила Вячеславівна
Зубенко Ганна Вікторівна

СУЧАСНИЙ КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМ

Матеріали до семінарських занять

В авторській редакції

Гарнітура Times New Roman.
Ум. друк. арк. 2,91. Обсяг 0,967 Мб. Зам. № 444/25.

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
61022, м. Харків, майдан Свободи, 4.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3367 від 13.01.2009
Видавництво ХНУ імені В. Н. Каразіна